

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ТУРИЗМУ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Дудорова Людмила

Київський національний університет технологій та дизайну

Анотації:

У статті розглянуто організація самостійної роботи студентів, здійснено категорійний аналіз означеної проблеми, визначено умови технологічного підходу для забезпечення модернізації самостійної роботи майбутніх фахівців з туризму.

Проблему підготовки майбутніх фахівців з туризму до організації самостійної роботи і керівництва нею викладацьким складом у навчально-пізнавальному процесі вищого навчального закладу необхідно здійснювати на концептуальному, мотиваційному, структурно-змістовому, технологічному, організаційно-діяльнісному рівнях. Іншими словами, необхідно сформувати у студентів мотивацію до самостійного вивчення навчального матеріалу та забезпечити впровадження технології з боку викладачів, враховуючи при цьому індивідуально-типологічні та психологічні властивості студента.

Провідними тенденціями реалізації відповідної технології є:

- розробка, впровадження і розповсюдження педагогічних технологій, що прискорюють процеси оновлення і модернізації сучасної системи освіти;

- підготовка майбутніх фахівців з туризму упродовж усього періоду становлення професійної школи і педагогічної думки повинен відбуватися таким чином, щоб цей процес сприяв перманентному оновленню, усвідомленню і впровадженню нових ідей і технологій. В структурі педагогічної технології організації самостійної роботи майбутніх фахівців з туризму необхідно враховувати групи факторів, які впливають на успішність та результативність самостійної роботи: організаційно-педагогічні – фактори, що сприяють формуванню і становленню самостійної діяльності (мотиваційна сфера, необхідні знання та уміння тощо); соціально-психологічні – сприятливі умови, вольові якості, що сприяють підвищенню продуктивності самостійної діяльності.

Organization of the independent work of future specialists of tourism in the higher educational institution.

The article deals with the organization of independent work of students. The category apparatus of the problem is defined. The conditions of the technological campaign for ensuring the modernization of the independent work of future tourism specialists are indicated.

The problem of preparing future tourism specialists for organizing independent work and managing the work of the teaching staff in the teaching and cognitive process of a higher educational institution should be created on the conceptual, motivational, structural, content, technological, organizational and activity levels. In other words, it is necessary to form a motivation for students to study the teaching material independently and ensure the introduction of technology to teachers, taking into account the individual typological and psychological characteristics of the student.

The leading trends in the implementation of this technology are:

- development, introduction and dissemination of pedagogical technologies that accelerate the processes of updating and modernizing the modern education system;

- the training of future tourism specialists during the entire period of the formation of the vocational school and pedagogical thought should take place in the following way, so that this process will contribute to the permanent renewal, comprehension and introduction of new ideas and technologies.

In the structure of the pedagogical technology of organizing independent robots of future tourism specialists, it is necessary to take into account groups of factors. These factors influence the success and effectiveness of independent work. Organizational and pedagogical factors that contribute to the formation and installation of independent activity (motivational sphere, necessary knowledge and skills etc.). Socio-psychological – favorable conditions, strong-willed qualities that contribute to increasing the productivity of independent activity.

Организация самостоятельной работы у будущих специалистов туризма в высшем учебном заведении.

В статье рассматривается организация самостоятельной работы студентов, определён категорійный аппарат проблемы, обозначены условия технологического подхода для обеспечения модернізації самостоятельной работы будущих специалистов туризма.

Проблему подготовки будущих специалистов туризма к организации самостоятельной работы и руководства работой преподавательского состава в учебно-познавательном процессе высшего учебного заведения необходимо создавать на концептуальном, мотивационном, структурно-содержательном, технологическом, организационно-деятельностном уровнях. Другими словами, необходимо сформировать у студентов мотивацию к самостоятельному изучению учебного материала и обеспечить внедрение технологии з боку преподавателей, учитывая при этом индивидуально-типологические и психологические особенности студента.

Ведущими тенденциями реализации данной технологии есть:

- разработка, внедрение и распространение педагогических технологий, которые ускоряют процессы обновления и модернізації современной системы образования;

- подготовка будущих специалистов туризма в течение всего периода становления профессиональной школы и педагогической мысли должно происходить следующим образом, чтоб этот процесс способствовал перманентному обновлению, осмысливанию и внедрению новых идей и технологий.

В структуре педагогической технологии организации самостоятельной работы будущих специалистов туризма необходимо учитывать группы факторов, которые воздействуют на успешность и результативность самостоятельной работы: организационно-педагогические – факторы, которые способствуют формированию и установке самостоятельной деятельности (мотивационная сфера, необходимые знания и умения т.д.); социально-психологические – благоприятные условия, волевые качества, которые способствуют повышению продуктивности самостоятельной деятельности.

Ключові слова:

студенти, технологічний підхід, самостійна робота, вищий навчальний заклад.

students, technological approach, independent work, higher education institution.

студенты, технологический подход, самостоятельная работа, высшее учебное заведение.

Постановка проблеми. Сучасний фахівець з туризму повинен бути готовим до постійної самостійної діяльності, до освоєння нових технологій, що впроваджуються, мати запас знань, умінь та навичок, необхідних для виявлення особистої ділової активності, інтелектуальних якостей (компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція, унікальність складу розуму), постійного пошуку й розвитку нових видів послуг у сфері туризму. Сучасний

студент повинен бути теоретично і практично здатним проаналізувати власну професійну компетентність і на цій основі сформулювати програму власного подальшого професійного зростання. Досвід творчого підходу до самостійної роботи, набутий під час навчання у вищому навчальному закладі, є підґрунтям для виконання ним у фаховій діяльності професійно-творчих функцій [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У теорії і практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою удосконалення самостійної роботи майбутніх фахівців: розглянуто теоретико-методологічні основи організації самостійної роботи у системі підготовки фахівця в умовах університетської освіти (А. Алексюк, С. Вітвицька, О. Глузман, В. Козаков, О. Кучерявий, О. Мещаніков, В. Мороз, О. Микитюк, Ю. Піменова, В. Сагарда та ін.); розглянуто педагогічні умови підвищення ефективності організації та управління самостійною роботою студентів (Е. Гапон, Л. Журавська, Г. Романова, М. Смирнова, М. Солдатенко, Б. Степанишин та ін.); висвітлено окремі аспекти щодо необхідності формування умінь і навичок самостійної роботи у процесі використання нових інформаційних технологій (В. Качурівський, С. Яшанов та ін.); розглянуто організацію самостійної роботи студентів на основі індивідуального, диференційованого, особистісно-орієнтованого підходу (О. Королюк, В. Луценко, Ю. Приходько, М. Сичова, І. Шайдур та ін.); обґрунтовано окремі аспекти організації самостійної роботи студентів при викладанні окремих навчальних дисциплін (Е. Борткевич, Н. Ванжа, В. Василів, В. Грішин, Н. Журавська, Н. Кардаш, О. Рогова, Н. Шишкіна та ін.). Водночас слід зазначити, що наявні на сьогодні психолого-педагогічні дослідження не в повній мірі відображають всю багатоплановість проблем в організації самостійної роботи майбутніх фахівців з туризму в умовах трансформації вищої освіти і входження її в світову освітню систему.

Метою дослідження є організація самостійної роботи майбутніх фахівців з туризму у вищих навчальних закладах в умовах модернізації вищої освіти.

Результати дослідження та їх обговорення. Система вищої освіти України перебуває у стадії модернізації. Обрані шляхи модернізації вищої освіти в Україні співзвучні загальноєвропейським підходам, основні принципи яких полягають у наступному:

1) підготовка висококваліфікованого фахівця здійснюється як наскрізна, послідовна цілісна система: учень-студент-фахівець (бакалавр)-професіонал (магістр);

2) реалізація стандартів освіти сучасності в їх змістовому і організаційному вираженні здійснюється на базовому принципі – самостійність і творча активність тих, хто навчається і хто навчає [7].

Здобуття вищої освіти стає все більш обов'язковим етапом у розвитку особистості. Аналіз якостей людини з вищою освітою доводить, що на сучасному етапі перспективного розвитку вищої школи набуває значення:

а) не те, що викладають, а те, як у вищому навчальному закладі вчать, яке культурне середовище оточує тих, хто навчається;

б) становлення студента як самостійно критично мислячого суб'єкта своєї праці, а не об'єкта навчання [4].

Виходячи із принципових позицій нової парадигми освіти, яка спрямована на підготовку компетентнішого фахівця, здатного адаптуватися до змін і самостійно вчитися, котрий уміє працювати в команді, а не просто слухняно виконує накази. Саме тому реформа вищої освіти, на думку багатьох авторів, зв'язана по своїй суті з переходом від парадигми навчання до парадигми освіти. У такому випадку слід відзначити, що самостійна робота студентів стає не просто важливою формою освітнього процесу, а його основою. На основі окреслених пріоритетів сучасна педагогічна наука продовжує пошук шляхів ефективного впровадження самостійної роботи для підвищення якості й ефективності психолого-педагогічної підготовки майбутнього фахівця. Аналіз нормативних документів, що регламентують самостійну роботу у вищому навчальному закладі, дозволяє стверджувати,

що вони визначають її однією із форм організації навчального процесу та визначають завдання щодо впровадження у практиці роботи вищих навчальних закладів. У Національній доктрині відзначено, що підготовка науково-педагогічних працівників, їх професійне вдосконалення – важлива умова модернізації освіти [1].

Реалізація освітніх стратегій (Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті, Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту») значною мірою залежить від ефективності самостійної роботи студентів, що спонукає педагогічну науку до пошуку нових моделей, технологій раціональної її організації у вищих навчальних закладах України.

Практика використання самостійної роботи у вищих навчальних закладах регулюється нормативно-правовою базою організації навчального процесу (Закон України «Про вищу освіту» (ст.43); «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», наказ Міністерства освіти України від 2 червня 1993 року № 161, пункт 2.2.), відповідно до яких головним документом, що визначає організацію навчального процесу в конкретному напрямку освітньої або кваліфікаційної підготовки, є навчальний план, а самостійна робота студентів однією із форм організації навчального процесу у вищих навчальних закладах (пункт 3.1, там же). Необхідно зазначити, що у «Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» зазначені основні вимоги щодо організації самостійної роботи студента відповідно лише до традиційної форми навчання. Більш демократичні підходи до організації самостійної роботи у діяльності студента вищого навчального закладу визначає кредитно-трансферна система організації навчального процесу (Наказ МОН України від 30.12.2005р., №774). Відповідно до нормативно-правової бази її впровадження основним завданням визначено управління самостійною роботою студентів, формування спонукальних мотивів учіння, постановка цілей і завдань навчальної та наукової діяльності, їх організація та контроль за результатами процесу навчання [6].

Слід відзначити, що їх реалізація неможлива за традиційних підходів щодо самостійної пізнавальної діяльності студента у вищому навчальному закладі. Нормативна база та науково-методичне забезпечення, які регулюють зазначений вид діяльності, потребують змін і доповнень із прогностичним та перспективним поглядом у майбутнє щодо розвитку вищої освіти в цілому та організації самостійної роботи зокрема. Питання організації самостійної роботи студентів знаходиться постійно у сфері інтересів дослідників та практиків вищої школи. Вчені зазначають, що поки що недостатньо приділяється уваги організації самостійної роботи в навчально-виховному процесі студентів вищих закладів освіти, наголошують на недостатнє теоретичне обґрунтування означеної проблеми [9].

Серед причин, які не забезпечують належної результативності є те, що з одного боку, бюджет часу студента переобтяжений, варіативність та різноманітність завдань не завжди аргументована, критерії оцінювання суб'єктивні, з іншого – рівень виконання самостійних робіт студентами бажає бути вмотивованим, кращим та змістовнішим [10].

Ми поділяємо концептуальні підходи фахівця досліджуваної проблеми В. Мороза, який наголошує на необхідності принципової перебудови і вдосконалення організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах освіти на користь тих форм навчання, які формують знання, вміння, навички і тих, що створюють умови для формування у студентів здатностей до самостійного прийняття рішень, вирішення нестандартних і нетипових задач, високої професійної мобільності, яка характеризується в першу чергу здатністю самостійно здобувати знання, постійно і самостійно вчитися. Однією із причин уповільненого розв'язання досліджуваної проблеми є те, що традиційна система навчання у вищому навчальному закладі упродовж тривалого періоду для передачі студентові максимально можливої суми знань розглядала самостійну роботу як додаткову ланку процесу навчання [5].

В. Бенера зазначає, що традиційна організація самостійної роботи студентів свою перспективність втрачає. Очевидним є те, що самостійна робота студентів не стала, та й не

І. НАУКОВИЙ НАПРЯМ

може стати, надійною базою оновлення навчального процесу в рамках діючої технології навчання. З іншого боку проблема підсилюється результатами досліджень вчених, які підкреслюють стабільну картину незадовільного стану розвитку пізнавальної діяльності студентів, яка практично залишається незмінною протягом останніх двох десятиліть [2].

Відповідно до нових державних освітніх стандартів вищої професійної освіти, активізація самостійної роботи студентів вимагає зміни технологій навчання і їхнього методичного забезпечення. Оскільки самостійна робота виявляється основою здобуття молодою людиною вищої освіти, необхідний інтегрований підхід до розв'язання назрілих питань в системі впровадження педагогічних технологій навчання щодо організації самостійної роботи майбутніх фахівців з туризму у вищому навчальному закладі.

Аналіз наукових джерел з означеної проблеми, досвід роботи у вищих навчальних закладах дозволяють стверджувати, що досягти нової якості підготовки фахівців з туризму в сучасних умовах модернізації вищої професійної школи виявляється можливим при переході від дисциплінарної системи навчання до технологічної, яка характеризується, перш за все, професійно-орієнтованим підходом, що надає можливість майбутнім фахівцям з туризму через детальну розробку і здійснення проекту навчальних дисциплін реалізовувати власні професійні інтереси і нести персональну відповідальність за результати самостійної пізнавальної діяльності.

Вирішення проблеми самостійної роботи в умовах модернізації вищої освіти вимагає нових ідей і підходів. Так А. Корецька наводить визначення «модернізація» – «Трансформація, зміна, розвиток, можуть бути орієнтовані на зміну реалій як завгодно: вперед, назад, убік, по колу тощо. Модернізація ж орієнтує суспільство і його структуру, сфери на вдосконалення, просування вперед, на розробку й реалізацію нових цілей, завдань, пріоритетів, стратегій. Модернізація – це творчо-перетворювальна функція розвитку, але специфічна – як засіб оновлення суспільств» [4].

Загальними тенденціями модернізації навчального процесу у вищому навчальному закладі є орієнтація на зменшення тижневого навантаження студентів і збільшення часу на їх самостійну роботу, підвищення її ефективності завдяки створенню якісно нового організаційного та інформаційного ресурсного забезпечення; надання можливості самостійно визначати варіативну частину навчального плану за вибором студента; студенту мобільно вибирати форму навчання тощо. Вжиті заходи повинні сприяти підвищенню ролі студента як суб'єкта освітньої діяльності завдяки його участі у формуванні індивідуального плану, підвищенню його відповідальності за результати навчання, самоорганізації власної освіти, участі у науковій, творчій роботі та в управлінні навчально-виховним процесом. У сучасному суспільстві технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини, означає перехід на якісно новий ступінь ефективності, оптимальності, наукоємкості освітнього процесу. Технологія – стиль сучасного науково-практичного мислення. Вона відображає спрямованість прикладних досліджень зокрема педагогічних на радикальне удосконалення людської діяльності, підвищення її результативності, інтенсивності, інструментальності, технічної озброєності [11].

Головна ідея технології організації самостійної роботи майбутнього фахівця з туризму: цілеспрямоване, інтегративне формування пізнавальних умінь та способів дій в процесі групової взаємодії, комплексне виховання особистості майбутнього фахівця з туризму у різних (навчальній, дослідницькій, виховній, організаторській, комунікативній, конструктивній тощо) сферах діяльності. Самостійна робота, виступаючи специфічним педагогічним засобом організації та управління самостійною діяльністю студента, має подвійну природу. З одного боку, вона постає як навчальне завдання, тобто об'єкт діяльності студента, запропонований наставником чи підручником, з іншого – формою прояву певного способу діяльності з виконання відповідного завдання [3].

В. Мороз підкреслює, що самостійна робота студента повинна виконувати самостійну обов'язкову додаткову, але не другорядну, функцію у вивченні, розумінні і опануванні студентом змістом навчального матеріалу: знаннями, способами діяльності, творчими здібностями і емоційно-ціннісним відношенням до світу [5].

Отже, саме багатогранність поняття «самостійна робота» дозволяє підвищувати якість вищої освіти, вдосконалювати його зміст та форми навчання на самостійному виборі студента, і, як наслідок цього – підвищувати професійну компетентність майбутніх фахівців з туризму.

Зокрема, Н. Сидорчук у монографічному дослідженні зазначає, що врахування ієрархії цілей при побудові педагогічної технології забезпечує її гнучку адаптацію в умовах навчального процесу та перехід від соціального замовлення щодо підготовки викладачів у ВНЗ до врахування індивідуальних можливостей студентів [7].

Новий підхід на проблему пропонує у науковому дослідженні І. Богданова. Вона зазначає, що «техноматика» – це специфічний напрям педагогічної інноватики, що вивчає шляхи вдосконалення трансформації і комплексного оновлення традиційного педагогічного процесу за допомогою технологічних нововведень. Технологія нововведення реалізуються в процесах, що визначаються як сутність послідовних дій, спрямованих на конкретний педагогічний результат. Відтак, предметом техноматики як напряму педагогічної інноватики є технологічний процес, що охоплює широке коло сучасних проблем оновлення навчання, виховання, освіти, способів за засобів її інформатизації [1].

Проблему підготовки майбутніх фахівців з туризму до організації самостійної роботи і керівництва нею викладацьким складом у навчально-пізнавальному процесі вищого навчального закладу необхідно здійснювати на концептуальному, мотиваційному, структурно-змістовому, технологічному, організаційно-діяльнісному рівнях. Іншими словами, необхідно сформувати у студентів мотивацію до самостійного вивчення навчального матеріалу та забезпечити впровадження технології з боку викладачів, враховуючи при цьому індивідуально-типологічні та психологічні властивості студента [8].

Провідними тенденціями реалізації відповідної технології є:

- розробка, впровадження і розповсюдження педагогічних технологій, що прискорюють процеси оновлення і модернізації сучасної системи освіти;

- підготовка майбутніх фахівців з туризму упродовж усього періоду становлення професійної школи і педагогічної думки повинен відбуватися таким чином, щоб цей процес сприяв перманентному оновленню, усвідомленню і впровадженню нових ідей і технологій.

Із досвіду роботи провідних вищих навчальних закладів відомо, що творча (евристична), наближена до наукового осмислення і узагальнення робота можлива лише як результат організації самостійного навчання з обов'язковою присутністю в ній цілепокладання та його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти. Крім того така робота повинна бути індивідуалізованою з врахуванням рівня творчих можливостей студента, його навчальних здобутків, інтересів, навчальної активності тощо.

Висновки. Отже, у структурі педагогічної технології організації самостійної роботи майбутніх фахівців з туризму необхідно враховувати групи факторів, які впливають на успішність та результативність самостійної роботи:

- організаційно-педагогічні – фактори, що сприяють формуванню і становленню самостійної діяльності (мотиваційна сфера, необхідні знання та уміння тощо);

- соціально-психологічні – сприятливі умови, вольові якості, що сприяють підвищенню продуктивності самостійної діяльності.

Педагогічна технологія організації самостійної роботи має на меті поліпшувати досягнення нової якості підготовки майбутніх фахівців з туризму у сучасних умовах модернізації вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень спрямовані на створення умов для ефективної організації самостійної роботи студентів, перш за все ґрунтовне науково-методичне їх забезпечення шляхом подальшого вивчення досвіду вищих навчальних закладів, поглиблення теорії самостійної пізнавальної діяльності студентів і розробки на її основі науково-методичних рекомендацій.

Список літературних джерел:

1. Богданова І.М. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя: дис... докт. пед. наук: 13.00.04. Одеса. 1998, 440 с.
2. Бенера В.Є. Технологія організації самостійної роботи студентів (для студентів вищих педагогічних навчальних закладів III-IV рівня акредитації): навч.-метод. посіб. Кременець: ВЦ КОПТІ. 2009, 189 с.
3. Калашник Н.Г., Вертегел В.Л. Самостійна робота – потужний засіб сучасної освіти і виховання. Запоріжжя: ЗНУ. 2005, 326 с.
4. Корецька А. Соціальне середовище як об'єктивний чинник формування особистості в контексті державотворення. Вища освіта України. 2003. №1, С. 66-71.
5. Мороз В.Д. Самостійна навчальна робота студентів: монографія. Харків: ХМК. 2003, 64 с.
6. Освіта України. Нормативно-правові документи. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах. К.: Міленіум. 2001, С. 382-399.
7. Сидорчук Н.Г. Організація самоосвітньої діяльності майбутніх учителів: теорія та технологія формування: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ. 2004, 168 с.
8. Солдатенко М.М. Теорія і практика самостійної пізнавальної діяльності: монографія. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. 2006, 198 с.
9. Al-Hariri M.T., Al-Hattami A.A. Utilization of internet by health colleges students at the University of Dammam. Journal of Taibah University Medical Sciences. 2015. Vol. 10. № 1, P. 66-73.
10. Berger H. Mental health of students and its development between 1994 and 2012. Mental Health & Prevention. 2015. Vol. 3. № 1-2, P. 48-56.
11. Dolan E., Hancock E., Wareing A. An evaluation of online learning to teach practical competencies in undergraduate health science students. The Internet and Higher Education. 2015. Vol. 24. № 6, P. 21-25.

References:

1. Bogdanova I. M. Professional-pedagogical preparation of the future teacher: diss ... doc. ped sciences: 13.00.04. Odessa 1998, 440 p.
2. Beneera V. E. Technology of organization of independent work of students (for students of higher pedagogical educational institutions of III-IV accreditation level): teach.-method. manual Kremenets: VC KOPTI. 2009, 189 p.
3. Kalashnik N.nH., Verthehel V. L. Independent work is a powerful means of modern education and upbringing. Zaporizhzhia: ZNU. 2005, 326 p.
4. Koretska A. Social environment as an objective factor in the formation of personality in the context of state-building. Higher education of Ukraine. 2003. No. 1, pp. 66-71.
5. Moroz V. D. Independent educational work of students: a monograph. Kharkiv: KMK. 2003, 64 p.
6. Education of Ukraine. Normative-legal documents. Regulations on the organization of educational process in higher educational institutions. K.: Millennium. 2001, pp. 382-399.
7. Sydorчук N. H. Organization of self-education activity of future teachers: theory and technology of formation: monograph. Zhytomyr: P.H. of ZHSU. 2004, 168 p.
8. Soldatenko M.M. Theory and practice of independent cognitive activity: monograph. K.: Publ. House of M.P. Drahomanov NPU. 2006, 198 p.
9. Al-Hariri M.T., Al-Hattami A.A. Utilization of internet by health colleges students at the University of Dammam. Journal of Taibah University Medical Sciences. 2015. Vol. 10. № 1, P. 66-73.
10. Berger H. Mental health of students and its development between 1994 and 2012. Mental Health & Prevention. 2015. Vol. 3. № 1-2, P. 48-56.
11. Dolan E., Hancock E., Wareing A. An evaluation of online learning to teach practical competencies in undergraduate health science students. The Internet and Higher Education. 2015. Vol. 24. № 6, P. 21-25.

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1293544>

Відомості про авторів:

Дудорова Л. Ю.; orcid.org/0000-0002-6263-4995; Vykh46@i.ua; Київський національний університет технологій та дизайну, вул. Немировича-Данченка, 2, Київ, 01011, Україна.